

**การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่
การจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู**
DEVELOPMENT OF TEACHING MODEL TO PROMOTE INTEGRATING THE
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY INTO TEACHING OF PRE-SERVICE
TEACHERS IN GRADUATE DIPLOMA PROGRAM

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการสอน ที่ช่วยให้นิสิตครูบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในสถานศึกษาได้ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบวัดแนวคิด แบบประเมินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตการสอน วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์เชิงบรรยาย และการตรวจสอบโดยสมาชิก ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและการพัฒนารูปแบบการสอนทำให้ได้ขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) คุณค่าในตัวเอง 2) ละครงการสอน 3) สังคมพอเพียง 4) สะท้อนผลเชิงบวก และ 5) อนุรักษ์การสอน และผลการติดตามการใช้รูปแบบการสอน พบว่า นิสิตครูมากกว่า 83 % มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดีขึ้น นิสิตครูมากกว่า 70% เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ซึ่งนิสิตครูจะจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างต่อเนื่อง ก็ต่อเมื่อนิสิตครูมีทักษะการสอนที่ดี อีกทั้งมีครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศที่มีเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการ

Abstract

This research aimed to develop an innovative teaching model to promote pre-service teachers' integration of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) for teaching science in school. Research instruments included semi-structured interviews, tests, a lesson-plan checklist and classroom observation journal. Data were analyzed through content analysis, discourse analysis

¹ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

and member-checking. Analysis of SEP situations in school and developmental process of the innovative teaching model indicated five steps of teaching that included 1) self-values 2) instructional drama 3) sufficiency society 4) positive reflection and 5) teaching conservation. After these five steps had been implemented, 83% pre-service teachers (N=36) appeared to change their conceptions about the SEP. Also, 70% pre-service teachers (N=11) were able to write lesson-plans illustrating integrations between the SEP and scientific contents/activities. The SEP integration would be continued if the pre-service teachers had good teaching skills and had collaboratively in-service teachers and university supervisors holding positive attitude towards the integration.

บทนำ

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน (2550) กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นหลักการพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและเข้มแข็ง ซึ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้สอนจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัว ภายใต้งานไขความรู้อย่างคุณธรรม

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในชั้นปฏิบัติ

คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

กว่าทศวรรษ ที่การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในวงการวิทยาศาสตร์ศึกษา อย่างไรก็ตาม เมื่อผลงานของ Driver et al. (1994) เรื่อง "Constructing Scientific Knowledge in the Classroom" ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เคยมุ่งเน้นการอธิบายถึงกระบวนการสร้างองค์ความรู้ในตัวผู้เรียน เริ่มสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลของสังคมสิ่งแวดล้อมแบบต่าง ๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากงานของ Driver et al. ได้นำเสนอถึง "การได้มาซึ่งความรู้วิทยาศาสตร์" ที่มีใช้เพียงการอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการทดลองเพียงอย่างเดียว แต่การได้มาซึ่งความรู้วิทยาศาสตร์นั้นยังจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับจากสังคมนักวิทยาศาสตร์และสาธารณชนด้วย ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ ผู้ค้นพบองค์ความรู้ จะต้องนำเสนอหรือเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้วิพากษ์วิจารณ์ ว่าองค์ความรู้นั้นมีคุณค่าเพียงพอแก่การให้รุ่นลูกหลาน ได้ศึกษาหรืออนุรักษ์ไว้หรือไม่

การวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่พิจารณาเพียงกระบวนการสร้างองค์ความรู้ในตัวผู้เรียนเพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถอธิบายถึงผลกระทบของสังคมที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจไม่สามารถอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผลการเรียนรู้มีระดับต่ำได้อีกต่อไป (Leach and Scott, 2003) ดังนั้นงานวิจัยนี้ จึงตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เป็นวัฒนธรรมทางสังคม (Socioculturalism) ตามแนวของ (Packer and Goicoechea, 2000) ที่อธิบายว่าบุคคล รวมทั้ง ความรู้ที่มีอยู่บนโลกใบนี้ ถูกสร้างขึ้นจากข้อกำหนดของสังคม การทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลนั้นพยายามค้นหาความรู้ และสิ่งต่าง ๆ เพื่อความเป็นตัวตนของตนเองและเพื่อให้ตนเองได้มีบทบาท หน้าที่ ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างเท่าเทียม

สำหรับประเทศไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาที่ต้องการให้ ครู นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความสามารถของครูในการเชื่อมโยงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติงาน ซึ่งมีใช้ภาระหน้าที่ของครูและบุคลากรเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี หรือเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของครูทุกคน ทุกกลุ่มสาระจะต้องถือปฏิบัติโดยทั่วกัน ฉะนั้น การผลิตครูให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยปัจจุบัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “การสอน” เพื่ออธิบายพฤติกรรมของอาจารย์ (ระดับอุดมศึกษา) ในฐานะผู้ใช้รูปแบบการสอน ขณะอยู่ที่มหาวิทยาลัย และใช้คำว่า “การจัดการเรียนรู้” เพื่ออธิบายพฤติกรรมการสอนของนิสิตครู ขณะทำหน้าที่เป็น ครูผู้สอน อยู่ที่โรงเรียน/สถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูให้สามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติได้
2. พัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้
3. ศึกษาผลการใช้รูปแบบในห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และติดตามผลการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ครูวิทยาศาสตร์ 5 คน คณิตศาสตร์ (เน้นวิทยาศาสตร์) 4 คน ครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษาทั่วไป 10 คน

2. กลุ่มตัวอย่างเพื่อการพัฒนาแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ คณะผู้วิจัยที่เป็นผู้สอน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

3. กลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนในห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนั้น ก่อนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างคณะผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการสอนกับนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ หรือ การจัดการเรียนรู้วิชาเฉพาะ ปีการศึกษา 2553 ซึ่งมาจากหลากหลายสาขา รวม 119 คน จากนั้นจึงทำการสุ่มเลือกเฉพาะนิสิตครูที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ สาขาชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ หรือที่เกี่ยวข้องไว้ 36 คน เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนขณะอยู่ในมหาวิทยาลัย และสุ่มเลือกเป็นกรณีศึกษาแยกตามสายการนิเทศไว้ 11 คน เพื่อติดตามผลการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ ณ สถานศึกษาที่นิสิตครูออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เครื่องมือวิจัย

1. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีประเด็นคำถาม 5 ประเด็น ดังนี้
 - ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าอย่างไร
 - ท่านคิดว่าการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน สามารถทำได้หรือไม่ อย่างไร
 - ปัจจุบันในสถานศึกษาของท่าน มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ อย่างไร
 - ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร
2. คู่มือการใช้รูปแบบการสอน ประกอบด้วย หลักการและทฤษฎี เป้าหมาย ขั้นตอนการสอน ยุทธวิธีการสอน วิธีสอน ผลการเรียนรู้ตามรูปแบบ การประเมินผล บทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้เรียน และข้อเสนอแนะ
3. แบบวัดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายเปิด ถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ห้องเรียน ตอนที่ 2 เป็นสถานการณ์จำลอง ให้

วิเคราะห์เป้าหมายและออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้สอดคล้องกับเป้าหมายและสาระการเรียนรู้

4. แบบประเมินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) จะประเมินเกี่ยวกับการ วิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล

5. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สิริมา และคณะ, 2553) ซึ่งใช้ขณะคณะผู้วิจัยออกนิเทศการจัดการเรียนรู้ของนิสิตครู

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยและคณะ เดินทางไปสัมภาษณ์ ครูวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และครูประจำการ ณ สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ตามลำดับ ดำเนินการสัมภาษณ์ คนละ 30-60 นาที พร้อมบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และจดบันทึก

2. ผู้วิจัยทดลองใช้รูปแบบการสอนกับนิสิตครูหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ปีการศึกษา 2553 กลุ่ม 1 2 และ 3 (รวม 119 คน) แต่ละกลุ่มใช้เวลาประมาณ 60 ชั่วโมง หรือ 15 สัปดาห์ ๗ ๔ ชั่วโมง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนได้ให้นิสิตครูทุกคนทำแบบวัดแนวคิด จากนั้นจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อติดตามผลการใช้รูปแบบการสอนต่อไป ซึ่งหลังการใช้รูปแบบการสอนจะมีการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบโดยสมาชิก (member checking)

3. การติดตามผลการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลรวม 4 ครั้ง ซึ่งสองครั้งแรกจะเป็นการสอบภาคปฏิบัติในรายวิชา ณ คณะศึกษาศาสตร์ และสองครั้งหลังเป็นการสังเกตการณ์สอนผ่านกระบวนการนิเทศ ณ สถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์และการวิเคราะห์คู่มือการใช้รูปแบบการสอน ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (discourse) เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

2. การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้ว จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

2.1) กลุ่มสมบูรณ์ (complete understanding, CU) เป็นกลุ่มที่แสดงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ครบห้าองค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม (3 ห่วง 2 เงื่อนไข)

2.2) กลุ่มสมบูรณ์บางส่วน (partial understanding, PU) เป็นกลุ่มที่แสดงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้บางองค์ประกอบ (ไม่ครบห้าองค์ประกอบ)

2.3) กลุ่มสมบูรณ์บางส่วนแต่มีส่วที่เข้าใจผิด (partial understanding with misconception, PU+MU) เป็นกลุ่มที่แสดงความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้บางองค์ประกอบ และมีบางองค์ประกอบที่เข้าใจผิด (misconception) หรือคลาดเคลื่อน (alternative conception) ตัวอย่างเช่น อธิบายถึงความพอประมาณ และความมีเหตุผล เฉพาะในด้านเศรษฐกิจการเงิน หรือ การเกษตร เป็นต้น

2.4) กลุ่มแนวคิดคลาดเคลื่อน (misconception, MU) เป็นกลุ่มที่มีความเข้าใจที่ผิดหรือคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น หลักการทำเกษตร หลักการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ หรือหลักเศรษฐกิจการเงินเพียงอย่างเดียว

2.5) กลุ่มไม่มีแนวคิด (no answer/idea, NO) เป็นกลุ่มที่ไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือเขียนมาแล้วอ่านไม่เข้าใจ หรือ ตอบนอกประเด็น หรือ ไม่เขียนคำตอบ ภายหลังการจำแนกกลุ่ม จะนับความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ

3. การวิเคราะห์การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวของ สิรินภา กิจเกื้อกูล (2552) ซึ่งจะพิจารณาการวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ การวิเคราะห์การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล

4. การวิเคราะห์ผลการสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) การวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Discourse Analysis) และการตรวจสอบโดยสมาชิก (Member checking) หากสมาชิกมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน จะพิจารณาที่หลักฐาน เช่น เทปบันทึกการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาศภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน
ชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูให้สามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่
ภาคปฏิบัติได้ พบว่า

1. ครู และบุคลากรทางการศึกษากลุ่มตัวอย่าง มีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่ (47.37%) มีแนวคิดที่ถูกต้องบางส่วน กล่าวคือ เข้าใจว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง เกี่ยวข้องเฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์ หรือด้านการเกษตร รองลงมา หรือประมาณ 1 ใน 3 (36.84%)
ของกลุ่มตัวอย่าง มีแนวคิดที่ถูกต้องสมบูรณ์เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีบางส่วน (5.26%)
มีแนวคิดที่คลาดเคลื่อนว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การสร้างกำแพงไม่ให้หลงตามกระแสโลกโลกา
ภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องการรายงานของ Wibulswasdi, C., Piboolsravut, P. and Pootrakool, K. (2010) ที่ว่า
ประชาชนในสังคมไทย ยังมีความเข้าใจผิดที่คิดว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการทำการเกษตร
แนวทางการประหยัดอดออม หรือเป็นแนวทางสำหรับกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

2. ครู และบุคลากรทางการศึกษากลุ่มตัวอย่างทุกคนคิดว่า ครูสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนได้ ซึ่งแนวทางการบูรณาการอาจทำได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การบูรณา
การสู่เนื้อหาการเรียนรู้นั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี สาระวิทยาศาสตร์ สาระ
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระภาษาต่างประเทศ สาระสุขศึกษาและพลศึกษา รวมทั้งการจัดทำ
สื่อโดยนำวัสดุเหลือใช้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) การบูรณาการสู่กิจกรรมนอกชั้นเรียน เช่น
เอกสารหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือโครงการ/โครงการ

3. ครู และบุคลากรทางการศึกษากลุ่มตัวอย่างคิดว่า ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะการสอน เจตคติ ตลอดจนความต่อเนื่องของการนิเทศ ติดตามผล จะ
ช่วยให้การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ
ดังนั้น อาจจำเป็นต้องจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การ
จัดการเรียนรู้ พร้อมตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ และควรกำหนดเป็นนโยบาย
ของสถานศึกษา ที่จะสนับสนุนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้น
เรียนอย่างต่อเนื่อง

สิริมา กิจเกื้อกูล

ผลการพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ ควรประกอบด้วย 5 ขั้นตอน และควรมีระยะเวลาในการใช้รูปแบบการสอน อย่างน้อย 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง โดยขั้นตอนที่ 1-4 เป็นเวลาของรายวิชา ส่วนขั้นตอนที่ 5 คือ การติดตามผลหลังเรียนจบรายวิชา หรือ ช่วงที่นิสิตครูออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการสอนเพื่อการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้

สัปดาห์	ขั้นการสอน	ข้อเสนอแนะ
1	ขั้นที่ 1 คุณค่าในตัวเอง (self-values) สนับสนุนให้นิสิตครู คิดหาคุณค่าหรือ ความดีต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่ จากนั้นให้คิด วิเคราะห์ คุณค่าของตนเองเมื่อดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ คุณค่าของตนเองเมื่อเป็นครูที่ดี	ควรทำความเข้าใจกับนิสิตครูให้ทั่วทุกคน ด้วยความจริงใจ เป็นกันเอง
2-3	ขั้นที่ 2 ละครการสอน (instructional drama) เป็นการแสดง หรือ อีกนัยหนึ่งคือ การเปิดโอกาสให้นิสิตครู มองเห็นเบื้องหลังของการเตรียมการสอน ขั้นตอนการคิด การวางแผน ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่นิสิตครูมีโอกาสพบเจอ การแสดงละครนี้ จะต้องนำเสนอถึงเนื้อหาที่จะสอน วิธีสอนที่ส่งเสริมคุณธรรม และการเชื่อมโยงเนื้อหากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีสอนที่ต้องการให้นิสิตครูนำไปใช้ สอนเนื้อหาในรายวิชา และอภิปรายสรุปขั้นตอนการเตรียมสอน การสอน และการประเมินผลการสอนนั้นด้วย 2. หากมีวิธีการสอนที่ต้องการสอนหลากหลายวิธี อาจต้องเพิ่มเวลาการสอน
4	ขั้นที่ 3 สังคมพอเพียง (sufficiency society) สร้างสังคมการสอน ที่จะขึ้นชมหรือให้การยอมรับแก่ นิสิตครู ที่สอนแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ซึ่งถึงแม้จะทำได้เพียงเล็กน้อยก็จะชื่นชมและให้กำลังใจเพื่อให้พัฒนาตนเองต่อไป การสร้างสังคมการสอนนี้จะกำหนดให้นิสิตครู มีหน้าที่ ที่จะต้องหาเพื่อนคู่คิด (think pair share) ช่วยกันเรียนรู้หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกัน จากนั้นทั้งคู่จะต้องเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	1. สื่อการสอนที่จำเป็นสำหรับขั้นนี้คือ ▪ หลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ▪ ตัวอย่างแผนเฉพาะรายวิชา ▪ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ 2. หากมีเวลาควรให้นิสิตครูได้ฝึกเขียนแผนเป็นรายบุคคล มากกว่าการจับคู่เขียนหรือจัดกลุ่มเขียน
5-9	ขั้นที่ 4 สะท้อนผลเชิงบวก (positive reflection) ตรวจสอบผู้เรียน ว่าสามารถวางแผนและจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้หรือไม่ โดยจะให้นิสิตครูแสดงบทบาทสมมติเป็น ครูประจำการ จัดการเรียนรู้อยู่ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนส่งในขั้นที่ 3 นั้น จากนั้นควรสะท้อนผลหลังบทบาทสมมติทันที ซึ่งการสะท้อนผลจะเน้นการชื่นชมเมื่อนิสิตครู สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหรือเลือกให้เทคนิควิธีสอนได้อย่างเหมาะสม และจะอภิปรายถึงจุดด้อย หรือสิ่งที่ นิสิตครู ควรปรับปรุงแก้ไข การอภิปรายต้อง- เป็นการแสดงความเห็นด้วยความจริงใจ ให้ภาษาเชิงบวก	1. ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เพราะนิสิตครู จะเรียนรู้และจดจำ และนำวิธีสอนที่ได้รับมาสะท้อนไปประยุกต์ใช้ได้ตามสภาพจริง 2. เวลาที่กำหนดให้นิสิตครูแสดงบทบาทสมมติเป็นครูประจำการ หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า "สอบสอน" หรือ "สอบปฏิบัติ" นั้น จะใช้เวลาประมาณ 40 นาทีต่อนิสิต 1 คน/กลุ่ม 3. หากมีนิสิตครู จำนวนมาก อาจต้องใช้เวลาสำหรับขั้นตอนนี้มากขึ้นตามลำดับ
ขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ณ สถานศึกษาระดับพื้นฐาน	ขั้นที่ 5 อนุรักษ์การสอน (teaching conservation) เป็นขั้นตอนการสร้างแรงบันดาลใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนา แก้ไข หรือปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นอีกครั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจว่า การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ตลอดเวลา ไม่จำเป็นต้องหยุดอยู่ที่ผลการประเมิน ฉะนั้น ควรมีการส่งเสริมให้ นิสิตครู ได้นำความรู้ หลักการ หรือทฤษฎีต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ตามสภาพจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หรือการฝึกภาคสนาม ซึ่ง ผู้สอน (ครูหรือนิสิตครู) ควรออกนิเทศ เพื่อสะท้อนผลเชิงบวกอีกครั้ง	1. ผู้สอน จำเป็นต้องออกนิเทศด้วยตนเองด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้คำแนะ และสร้างความมั่นใจให้กับนิสิตครู ที่จะใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากรายวิชาไปประยุกต์ใช้ต่อไปในสถานศึกษา 2. ผู้สอน อาจจำเป็นต้องใช้ความรู้แก่เพื่อนของนิสิตครู ครูพี่เลี้ยงหรือ ครูประจำการที่ทำงานร่วมกับนิสิตครูด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สังคมแห่งการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้เกิดในสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

การศึกษาผลการใช้รูปแบบในห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และติดตามผลการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

1. นิสิตครู (N=36 คน) พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากเดิมที่นิสิตครูส่วนใหญ่ (44.44%) มีแนวคิดที่คลาดเคลื่อน (MU) ไปสู่การมีแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เพิ่มขึ้น และพบว่า นิสิตครูส่วนใหญ่ (47.22%) สามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิด (conceptual change) ไปสู่การมีแนวคิดที่สมบูรณ์บางส่วน (PU) ได้ อีกทั้งจำนวนนิสิตครูที่มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสมบูรณ์ (CU) และกลุ่มสมบูรณ์บางส่วน (PU) มีจำนวนมากขึ้น และจำนวนนิสิตครูกลุ่มที่มีแนวคิดคลาดเคลื่อน และกลุ่มไม่มีแนวคิด มีจำนวนลดลง นอกจากนี้ ยังพบว่า นิสิตครูหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์การเชื่อมโยงแนวคิดสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมก่อนเรียนเท่ากับ 5.82 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยรวมหลังเรียน 12.17 คะแนน และมีนิสิตครูที่ได้คะแนนรวมเพิ่มขึ้น 83.33%

2. ผลการประเมินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นิสิตครู (N=11 คน) สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้วิทยาศาสตร์กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถระบุเงื่อนไขความรู้ (72.73%) ได้ดีกว่าประเด็นอื่น ๆ และต่อมาเมื่อได้รับการสะท้อนผลโอกาสให้ไปปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ หลังการสอบปฏิบัติการสอน พบว่า นิสิตครูสามารถระบุเงื่อนไขความรู้ (100%) ความพอประมาณ (100%) ภูมิคุ้มกันที่ดี (81.82%) ตลอดจนเงื่อนไขคุณธรรม (90.91%) ได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อนิสิตครูออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับเงื่อนไขคุณธรรมลดลง (63.64%) การใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมลดลง มีการใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการสรุปเนื้อหามากขึ้น และใช้วิธีสอนแบบเดียวกันตลอด (มีความหลากหลายลดลง)

3. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน พบว่า นิสิตครูทุกคน (N=11 คน) แสดงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมทั้งด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม และมี

นิสิตครู จำนวน 8 คน (72.72%) ที่แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการได้มากกว่า 75 % และมีอยู่ 2 คน ที่แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ครบทุกตัวบ่งชี้ (สิรินภา กิจเกื้อกูล และคณะ, 2553)

เมื่อพิจารณาการบูรณาการที่ละประเด็น พบว่า นิสิตครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความพอประมาณได้ โดยสามารถผลิต หรือเลือกใช้สื่อที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นหรือสถานศึกษา และจะให้ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมดูแลทรัพยากร เช่น การปิดไฟและเครื่องปรับอากาศ (11 คน) การใช้วัสดุอุปกรณ์การทดลองอย่างประหยัด (8 คน)

การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความมีเหตุผล พบว่า นิสิตครูทุกคน สามารถใช้คำถามและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดอย่างมีเหตุผลได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เช่น การทดลอง การแก้โจทย์ปัญหา ล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้เหตุใช้ผลในการร่วมทำกิจกรรมอยู่แล้ว

การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พบว่า นิสิตครู 81.81% (9/11 คน) สามารถยกกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาให้นักเรียนได้วิเคราะห์และหาวิธีป้องกันได้ ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลได้ อย่างไรก็ตาม พบว่า นิสิตครู 2 คน สามารถยกกรณีตัวอย่างที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวันได้ แต่มองข้ามการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหานั้น ซึ่งจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนพร้อมครูพี่เลี้ยงและสัมภาษณ์นิสิตครู พบว่า ครูพี่เลี้ยง ยังไม่มีประสบการณ์การสอนทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหาชีวิตประจำวัน และครูพี่เลี้ยงบางท่านจะให้ความสำคัญกับการสอนเพื่อการสอบ มากกว่าการสอนเพื่อการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงอาจเป็นเหตุให้นิสิตครูให้ความสำคัญกับเนื้อหาตามหนังสือ มากกว่าการเชื่อมโยงสิ่งที่มีอยู่ในหนังสือกับชีวิตประจำวันด้วย

การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม ตามเงื่อนไขของการดำรงชีวิตแบบพอเพียงนั้น พบว่า นิสิตครูส่วนใหญ่ (90.90 %) เน้นการส่งเสริมความรับผิดชอบ (การส่งงาน การบ้าน) ความซื่อสัตย์ (การไม่ลอกการบ้าน การบันทึกผลการทดลอง) และส่วนใหญ่ (72.72%) ยังมองข้ามการใช้วิธีสอน หรือวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม แต่จะใช้การสอบแบบ guided inquiry ที่มีการอธิบายหลักการและวิธีการทดลองก่อน จากนั้นจะให้นักเรียนทำการทดลองตามที่ได้อธิบายไว้

สรุปและอภิปรายผล

รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ของนิสิตครูหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ช่วยให้นิสิตครูมีแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีได้ โดยนิสิตครูส่วนใหญ่ซึ่งจบหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตต่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้วิทยาศาสตร์เป็นอย่างดี และสามารถเลือกใช้วิธีสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมได้ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าในชั้นการสอน ชั้นที่ 3 สังคมพอเพียง และชั้นที่ 4 สะท้อนผลเชิงบวก ที่จะทำให้การยอมรับนิสิตครูที่สอนแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เท่านั้น จึงทำให้นิสิตครูจึงมีความพยายามที่จะบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอบภาคปฏิบัติของตนเองให้ได้ ดังตัวอย่างของ ชวนชื่น (นามสมมติ) ที่จะแสดงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นได้มากกว่า 80% ตรงกันข้ามกับขณะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ณ สถานศึกษาที่ชวนชื่นทำได้ประมาณ 50% ผลการสัมภาษณ์ชวนชื่นและอาจารย์นิเทศ ทำให้ทราบว่าครูพี่เลี้ยงของชวนชื่นให้การยอมรับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบรรยาย และทำโจทย์ข้อสอบซึ่งอาจเป็นผลให้ ชวนชื่น มองข้ามการแสดงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเดิม ซึ่ง Packer and Goicoechea (2000) ได้เคยอธิบายไว้ว่า ผู้เรียน (เช่น ชวนชื่น) จะเรียนรู้ตามสิ่งที่สังคมคาดหวังและให้การยอมรับ ดังนั้น เมื่อผู้เรียนเข้าไปอยู่ในที่มีสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม ผู้เรียน ก็จะเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมใหม่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมใหม่นั้น

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีนิสิตครู 2 คน ได้แก่ อารี (นามสมมติ) และ สุนันท์ (นามสมมติ) สามารถจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมได้อย่างชัดเจน ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ขั้นตอนการสอนชั้นที่ 5 อนุรักษ์การสอน ที่ผู้สอนไปนิตศติดตามผลด้วยตนเอง ณ สถานศึกษา ได้ช่วยให้นิสิตครู ยังคงพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่าง

- อาจารย์นิเทศก์ : ...เป็นยังไงบ้าง ยังบูรณาการได้อยู่ไหม
อารี : ...ได้ค่ะ แต่อาจารย์รู้ไหมคะว่า กว่าจะได้ หนูต้องนั่งคิดอยู่ตั้งนาน
อาจารย์นิเทศก์ : ... (ยิ้ม) ...แล้วคุณทำอะไรล่ะ
อารี : ...เวลากลับไปเรียนที่คณะ พวกหนูคุยกัน [กับนิสิตครูที่ออกฝึกประสบการณ์ที่โรงเรียนอื่น] ตั้งนานกว่า [จะรู้ว่า] จะบูรณาการยังไงได้บ้าง

ข้อเสนอแนะและการประยุกต์ใช้

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีเวลาเรียนจำกัดเพียง 3 ภาคเรียน ได้แก่ ภาคฤดูร้อน ภาคต้น ภาคปลาย และหลังเรียนจบภาคฤดูร้อน (ประมาณ 2 เดือนครึ่ง) นิสิตครูถูกคาดหวังว่าจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ครูมืออาชีพได้ทันทีหลังเรียนจบภาคฤดูร้อน ดังนั้นเพื่อให้มีความคาดหวังนี้ประสบความสำเร็จมากที่สุด การอนุรักษ์การสอน (teaching conservation) ในชั้นที่ 5 ซึ่งเป็นชั้นสร้างแรงบันดาลใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนา แก้ไข หรือปรับปรุงทักษะการจัดการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่อาจนำมาใช้เป็นหลักการนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพและหากเป็นไปได้ ควรให้อาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้ติดตามนิเทศการสอนด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้นิสิตครูสามารถเชื่อมโยงความรู้ภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ: ที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/mfiles/1126690846/chapter3.pdf>
- คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทดลองใช้สำหรับช่วงชั้นที่ 4 (ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)*. ที่มา: <http://sufficiencyeconomy.org>
- สิรินภา กิจเกื้อกูล. (2552). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, ปี 32 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2552, หน้า 6-13.
- สิรินภา กิจเกื้อกูล และคณะ. (2553). รายงานวิจัยเรื่อง *การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนิสิตครูหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู*. พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สกศ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)*.

กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด จาก <http://www.onec.go.th>

Wibulswasdi, C., Piboolsravut, P. and Pootrakool, K. (2010). *Sufficiency Economy Philosophy and Development* (3rd Eds.). Published: Sufficiency Economy Research Project. Available on <http://www.sufficiencyeconomy.org>

Driver, R., Asoko, H., Leach, J., Mortimer, E. and Scott, P. (1994). 'Constructing scientific knowledge in the classroom'. *Educational Researcher*, 23(7): 5-12.

Leach, J. and Scott, P. (2003). 'Individual and sociocultural views of learning in science education'. *Science and Education*, 12: 91-113.

Packer, M. J. and Goicoechea, J. (2000). 'Sociocultural and constructivist theories of learning: Ontology, not Just epistemology'. *Educational Psychologist*, 34(4): 227-241.